фінансування, інтегрувати аналітику даних і технологічну експертизу в процес ухвалення інвестиційних рішень.

Список використаних джерел

1. Borri, N. Corporate Finance in the Age of Fintech: Scenarios and Challenges, arXiv *preprint*. 2025. 26 p.

2. "Fintech and the Future of Finance: Market and Policy Implications", *World Bank*. 2023. 150 p.

3. Cloyne, J. et al. Monetary Policy, Corporate Finance, and Investment, *Journal of the European Economic Association*. 2023. Vol. 21 (6). Pp. 2586-2617.

Крехівський Олег Володимирович,
кандидат фізико-математичних наук;
Секретаріат Кабінету Міністрів України

СІМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Україна перебуває у вкрай складному становищі, зіткнувшись із викликами, на які не може ефективно реагувати самотужки. Ще до початку повномасштабної війни економіка мала обмежений науково-технологічний потенціал, низьку інноваційну активність і низьку конкурентоспроможність промисловості. У воєнний час це призвело до критичної залежності від імпорту високотехнологічної продукції, особливо для потреб сектору безпеки та оборони. Серед головних причин – мізерне фінансування досліджень і розробок (ДіР); слабка інтеграція бізнесу та науки; інноваційна інфраструктура, що не відповідає сучасним вимогам; домінування фундаментальних над прикладними дослідженнями (див. детальніше у [1]). Це – прямий наслідок ігнорування ухвалених державних рішень щодо цілеспрямованої державної політики посилення національного науково-технологічного та інноваційного потенціалу і розбудови національних індустрій. Мова йде, зокрема, про реалізацію рішенням РНБО України 2006 р. щодо розвитку виробництва високотехнологічної продукції та послуг на інноваційній основі [2]. Попри те, що це завдання не було реалізовано, у 2014 р. зазначене рішення втратило чинність.

До початку повномасштабної війни в українському суспільно-політичному дискурсі домінувала ліберальна парадигма, за якої численні реформатори наполягали, що роль держави має бути звужена до правоохоронної діяльності, правосуддя, базової соціальної допомоги та міжнародного представництва. Будь-яке втручання у сферу економічного розвитку, технологічної модернізації чи інновацій в промисловості сприймалося як анахронізм, несумісний із

ліберальною моделлю ринку. Це формувало інституційну порожнечу в промисловій політиці, яка сьогодні в умовах війни спричинила зовнішню залежність та критичну вразливість держави.

Водночас, історія свідчить: держава, застосовуючи політичні важелі та інституційні інструменти, здатна позитивно вплинути на структурні трансформації та створити сприятливе середовище для технологічного прориву [3].

Враховуючи світовий досвід та українські реалії, можна зробити висновок: за відсутності цілеспрямованої державної політики розвитку промисловості швидке повоєнне відновлення та структурна трансформація економіки України неможливі. Вирішення цих проблем, на думку автора, потребує впровадження дуалістичної державної політики, яка, враховуючи обмеженість ресурсів і часу, має забезпечити: з одного боку – ефективну інтеграцію іноземних технологій у національну промисловість; з іншого – розвиток внутрішнього інноваційного потенціалу шляхом підтримки діючих підприємств і створення нових на базі вітчизняних технологічних розробок та інновацій [4]. З огляду не це, запропоновано концептуальний підхід до вдосконалення політики (детальніше у [3]), що базується на реалізації семи ключових функцій держави:

- адміністрування та модерація – організація соціального діалогу між державою, бізнесом та експертним середовищем для визначення пріоритетних технологічних напрямів та індустрій і спрямування ресурсів на їх розвиток через ефективну інституційну координацію;
- стимулювання та каталізація – використання державою фінансових і регуляторних інструментів для впливу на попит і пропозицію з метою розвитку виробничих ланцюгів та досягнення мультиплікативних ефектів, зокрема через підтримку реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів бізнесу і локалізації виробництва;
- інтегрування та кооперація – створення мереж між промисловими підприємствами, науковими установами та закладами освіти для спільної реалізації інноваційних проєктів для посилення конкурентоспроможності індустрії через державно-приватне партнерство та бюджетну підтримку;
- підприємництво та споживання – державна ініціатива зі створення стратегічних підприємств і державне замовлення продукції, виробленої на цих підприємств; надання преференцій державним інфраструктурним монополістам при купівлі вітчизняних інноваційних продуктів (товарів і послуг) для забезпечення ринку збуту, вдосконаленню технологій, підвищенню конкурентоспроможності новостворених підприємств;
- збереження та захист – підтримка стратегічних підприємств і промислових компетенцій через участь держави у статутному капіталі, забезпечення фінансової стабілізації та збереження кадрового потенціалу, а також застосування тарифних і нетарифних заходів для захисту «молодих»

індустрій, що сприяє розвитку національних виробництв та зменшенню зовнішньої залежності;

- промоція – іміджеве просування національних інноваційних індустрій та продуктів, створених на базі передових технологій, на міжнародній арені та серед інвесторів з метою залучення інвестицій, розширення ринків збуту й збільшення доходів національної економіки.

Ці функції мають бути реалізовані, зокрема, в частині таких пріоритетів.

1. Інфраструктурне відновлення та модернізація. Забезпечення відбудови критичної інфраструктури (транспорт, енергетика, зв'язок), що є фундаментом для відновлення економіки та промисловості, пов'язано з реалізацією функції стимулювання та каталізації (інвестиції в інфраструктуру) та адміністрування і модерації (координація, планування).

2. Соціальна підтримка та відновлення людського капіталу. Програми підтримки постраждалих верств населення, перепідготовка кадрів, стимулювання зайнятості. Це – функція адміністрування та модерації (організація соціального діалогу, політики зайнятості) та інтегрування і кооперації (освітні програми, перепідготовка).

3. Забезпечення стабільності фінансової системи та доступу до кредитів. Для стабільного фінансування відбудови бізнесу і підприємств, створення умов для довгострокових інвестицій держава має реалізовувати функцію стимулювання та каталізації, використовуючи фінансові інструменти.

4. Управління ризиками та безпека інвестицій. Забезпечення правового поля, захист прав власності, боротьба з корупцією, створення сприятливого інвестиційного клімату – це завдання функції адміністрування та створення рамкових умов для реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів.

5. Цифровізація та впровадження сучасних технологій. Прискорене впровадження цифрових рішень у виробництві, державному управлінні та соціальній сфері для підвищення ефективності та адаптивності – реалізація функцій стимулювання та каталізації, а також інтегрування та кооперації.

Як приклад наведемо заходи з реалізації такої функції держави як інтеграція. Використовуючи різні механізми політики, держава здатна «зшивати» елементи національної інноваційної системи, спонукаючи промислові підприємства (через державну допомогу) на реалізацію інноваційних проєктів, вибудовуючи мережі із науковими установами, закладами вищої освіти, дослідницькими підрозділами інших компаній. Доступ до комплементарних активів учасників мережі допомагає виробникам вирішувати технологічні проблеми, стає специфічним ресурсом і забезпечує їм унікальні конкурентні переваги на ринку.

На думку автора, в Україні поряд із розбудовою таких мереж необхідно створити базову виробничо орієнтовану (галузеву) наукову установу за прикладом німецького Товариства ім. Фраунгофера для акумулювання зусиль із проведення прикладних досліджень у сфері передових технологій на принципах

державно-приватного партнерства задля забезпечення реалізації масштабних проєктів промисловості та створення високотехнологічних продуктів на засадах національних інноваційних надбань [3]. Для реалізації таких проєктів необхідно запровадити бюджетну програму (на початковому етапі це може бути пілотний проєкт, щонайменше на три роки) за аналогією із німецькою програмою «Спільні промислові дослідження» [5].

Засади такого механізму державної підтримки технологічних інновацій для розвитку промисловості України запропоновано у 2018 р. [6]. Як було зазначено у роботі [7], в умовах обмежених ресурсів і часу для України критично важливо активізувати проєктне фінансування. «Перший крок уже зроблено – у бюджеті на 2018 рік вперше передбачено 300 млн грн на реалізацію проєктів у межах програми «Державна підтримка технологічних інновацій для розвитку промисловості». Експерти Національного комітету з розвитку промисловості спільно з Мінекономрозвитку та ДІФКУ розробили порядок використання коштів і механізми відбору та супроводу проєктів. Підтримка передбачає співфінансування або часткову компенсацію відсотків за кредитами для інноваційних промислових проєктів». Мінекономіки листом від 13.09.2018 № 3902-05/40036-03 подано Антимонопольний комітет України (АМКУ) повідомлення про нову державну допомогу у порядку, передбаченому статтею 9 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». АМКУ визнав, що запропонована державна допомога на реалізацію промислово-інноваційних проєктів, спрямованих на технологічні інновації для розвитку промисловості, є допустимою для конкуренції [8]. Попри це, механізм не було запущено. Нині, за ініціативи МОН запропоновано його «репліку».

У Плані пріоритетних дій Уряду на 2025 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2025 року № 1003 встановлено Операційну ціль 9. Інновації та партнерство науки з бізнесом, що реалізується виключно МОН [9]. *Основне завдання на короткостроковий період*: 339. Забезпечення підтримки механізмів впровадження результатів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок. *Заходи (шляхи) з реалізації завдання*: розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту акта Кабінету Міністрів України щодо утворення та функціонування Агенції прикладних досліджень, яка виконуватиме завдання, пов'язані з розвитком взаємодії між наукою і реальним сектором економіки в Україні. *Очікувані результати*: запроваджено реалізацію експериментального проекту щодо утворення та функціонування Агенції прикладних досліджень, структури, яка виконуватиме завдання, пов'язані з розвитком взаємодії між наукою і реальним сектором економіки в Україні.

Створення чергової агенції, як показує більш ніж тридцятирічний досвід України, не змінить національну інноваційну систему через відсутність такої важливої ланки як виробничо-орієнтовані (галузева) наукові установи, науково-технічний результат діяльності яких призначений для безпосереднього

впровадження у виробництво та/або практичного використання на підприємствах і в установах.

Цю категорію наукових установ закріплено в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [10] (далі – Закон), над яким автор працював у складі робочої групи. Закон передбачає державну підтримку виробничо-орієнтованих наукових установ через цільове субсидіювання та бюджетні програми, кошти на які щороку, згідно із законом, мають передбачатися у Державному бюджеті. Ці кошти можуть використовуватись для: проведення наукових досліджень та експериментальних розробок; розвитку інфраструктури та оновлення матеріально-технічної бази; безвідсоткового кредитування інноваційних і інвестиційних проєктів; компенсації процента за кредитами, які установи сплачують комерційним банкам за реалізацію таких проєктів. Порядок використання цих коштів затверджується Кабінетом Міністрів України.

У Законі стаття 49 вказує: Національний фонд досліджень України (далі – Фонд) утворюється з метою стимулювання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, а також сприяння виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам шляхом організації конкурсів за запитом відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади або інших замовників, за умови виділення такими центральними органами виконавчої влади або замовниками відповідних коштів. Але, згідно з Аудиторським звітом щодо діяльності Фонду, його видатки сфокусовані на фінансування фундаментальних досліджень [1]. Сприяння виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам в їх реалізації прикладних досліджень не було пріоритетом Фонду. А тому створення МОН нової агенції веде до дублювання функцій, розпорошення обмежених бюджетних коштів, зростання ризиків неузгодженості державних дій.

На думку автора, поодинокі механізми, що реалізуються окремими міністерствами, не лише ведуть до фрагментації й неефективності політики та нездатності досягти системних зрушень у розвитку економіки, а й підривають довіру бізнесу та міжнародних партнерів. Запропоновані сім функцій держави та політичні заходи в їх межах сприятимуть зменшенню залежності України від іноземної допомоги. Ігнорування нагальності їх реалізації в умовах воєнного стану загрожує не лише національній безпеці та інтересам України, а й її суверенітету: недружні держави можуть перетворити залежність від імпортних інноваційних продуктів та послуг на «зброю» або інструмент економічного чи політичного тиску [11].

Список використаних джерел

1. Крехівський О.В. Саліхова О.Б. Щодо удосконалення інноваційної екосистеми у національних інтересах України // Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates: Proceedings of the 6th

International Scientific and Practical Internet Conference, August 1-2, 2024. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, C.163-165 URL: http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2024/08/Conference-Proceedings-August-1-2-2024-1.pdf

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006 року «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України». Указ Президента України No 606/2006 від 11.08.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606/2006#Text

3. Саліхова О. Б., Крехівський О. В. Держава у повоєнній розбудові індустрії та відновленні економіки: історичні паралелі та рекомендації для України. *Економіка та прогнозування.* 2022. № 4. С. 7–42. DOI: https://doi.org/10.15407/eip2022.04.007

4. Крехівський *О., Саліхова О.* Повоєнна модернізація промисловості: внутрішні та зовнішні ресурси. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. no 6. c.83-104. DOI: https://doi.org/10.31617/3.2022(125)06

5. Крехівський О. В. Статистика промислового протекціонізму. Частина II. Державна допомога технологічному розвитку індустрії. *Статистика України.* 2024. No 3. С. 4–26. DOI: https://doi.org/10.31767/su.3(106)2024.03.01

6. Саліхова О. Б., Крехівський О. В. Новий механізм державної підтримки технологічних інновацій для розвитку промисловості. *Статистика України* . 2018. No 2. С. 30–35. DOI: https://doi.org/10.31767/su.2(81)2018.02.04

7. Гіршфельд А., Саліхова О. Zeitgeist інновацій. URL: https://lb.ua/economics/2018/06/08/399832_zeitgeist_innovatsiy.html

8. Рішення №572-р від 19.10.2018. URL: https://amcu.gov.ua/npas/rishennya-572-r-vid-19102018

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік» № 1003-р від 10 вересня 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2025-р#Text

10. Про наукову і науково-технічну діяльність. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text

11. Krekhivskyi O.V., Salikhova O.B. On public policy measures in the field of scientific and scientific-technical activities to reduce threats to Ukraine's national security // Synergy of Knowledge: Innovations at the Intersection of Disciplines: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference, June 11-12, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, C.23-25. URL: www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/06/Conference-Proceedings-June-11-12-2025.pdf